

DESPRE CÂTEVA PROBLEME BANCARE ACTUALE ȘI POSIBILE SOLUȚII

Mihai PATRAȘ, prof. univ. dr., USM

The present paper focuses on the analysis of some actual problems of the banking sector of the Republic of Moldova. At the same time, for the each particular problem the argued opportune solutions are proposed.

Sectorul bancar reprezintă un domeniu-cheie în cadrul economiilor contemporane. Această teză este adecvată nu doar pentru o economie supradezvoltată (postindustrială), dar și pentru una în curs de dezvoltare, cum este cea a Republicii Moldova. Perfecționarea lui (a sectorului în cauză) ține de competența și este o datorie morală și intelectuală a tuturor celor care o pot face. Cu toate că de la declanșarea procesului de edificare a relațiilor noi de piață au trecut mai bine de două decenii¹, mai multe lucruri, inclusiv cele menționate (mai jos) din domeniu, au rămas încă neclarificate, nesoluționate la noi. Să începem cu câteva noțiuni importante.

Sectorul bancar. În diverse publicații oficiale, didactico-științifice etc. frecvent se utilizează, după noi absolut greșit, noțiunea de „sistem bancar” (în loc de termenul corect „sectorul bancar”). Pentru a arăta, că această expresie se folosește eronat, e util să ne amintim ce înseamnă noțiunea „sistem”. Sunt diferite definiții, explicații, dar ele se deosebesc doar în detalii. În esență însă nu. De exemplu, DEX-ul [1, p. 993] conține următoarea lămurire: „Sistem – ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) **dependente între ele și formând un întreg organizat**, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretică, reglementează clasificarea materialelor într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit”. Tot acolo se dă un exemplu. „**Sistem informațional** – ansamblu de procedee și mijloace de colectare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor, instituțiilor etc.” (Sublinierile ne aparțin). Așa dar, din definiția de mai sus desprindem două trăsături imanente ale sistemului: a) el constă din **elemente dependente între ele** și b) **acestea formează un întreg organizat**.

Atunci, când vorbim despre instituțiile bancare situate pe întreg teritoriul legal al RM (după divizarea brutală a ei cu forța militară din exterior) constatăm cu regret că acestea (părțile) nu formează (cel puțin provizoriu acum) **un întreg organizat**. Adică entitățile din acest domeniu (ca de altfel și în alte subdomenii) reprezintă efectiv două părți (una legală, alta – ilegală), fie ele și inegale, **ale unui (fost și viitor) întreg**. Părțile în cauză activează, de fapt, în baza diferitor reguli (norme juridico-economice, financiare, sociale etc.), ce în măsură diferită corespund standardelor, moralei și eticii europene sau general umane. Deci, oricare dintre aceste „părți”, neegale ca mărime, în nici un caz nu poate fi (supra)numit neadecvat, **cum că ar fi întreguri (adică sisteme)**. Dacă admitem, că părțile sunt întreguri (sisteme), atunci cum ar trebui să se numească ele împreună, după reintegrarea viitoare firească? Sau cum trebuia ele să se numească până la divizarea lor cu forța (chiar dacă domeniul dat, în curs de formare, avea o altă structură)? Așa dar, atunci când vorbim despre domeniul bancar al RM, până la reintegrarea lui firească, acesta trebuie calificat ca fiind **sector bancar** și nu **sistem bancar**.

Știm, că există persoane care nu fac deosebire dintre sistem (adică un întreg) și sector (adică domeniu sau ramură de activitate), de aceea noțiunile în cauză sunt privite (de aceștia) ca fiind echivalente. Fără să-i convingem despre necesitatea și utilitatea

¹ Începutul oficial de constituire a acestora (a relațiilor de piață) poate fi considerată data (21 iulie 1990) adoptării de către Primul Parlament al RM a Hotărârii „Despre concepția trecerii la economia de piață”, elaborată și promovată de Comisia permanentă parlamentară de specialitate de atunci [2].

consultării Dicționarelor, considerăm, că problema necunoașterii a fost, este și va rămâne una proprie doar a lor (a necunoscutorilor).

În publicațiile BNM din an în an pe parcursul a două decenii găsim mai multe alte greșeli nepermise. De exemplu, în Rapoartele anuale ale BNM pentru aa.2009- 2011 găsim afirmația eronată cum că în R.Moldova ar fi (doar) 15-16 bănci (în funcție de an). Autorii Rapoartelor sau măcar cineva din angajații principalei instituții bancare, adică ai Băncii băncilor, ar trebui să cunoască că în Republica Moldova sunt ceva mai multe bănci. **Mamă băncilor**, cum mai este (supra)numită autoritatea centrală bancară în unile țări, de exemplu în Italia, ar trebui să-și cunoască „copiii”, oricare ar fi aceștea (legali sau vitregi) și oriunde nu s-ar afla ei. Conform Constituției, RM este un stat unitar, independent și întreg și nimeni (în primul rând dintre cei din structurile publice de la Chișinău) nu poate exclude, din proprie inițiativă, Tiraspolul, Râmnița (anume așa se numea orașul de pe Nistru până la cel de-al Doilea Război Mondial în documentele politico-geografice ex-sovietice) și Tighina/ Bender din organismul legal politico-economic și financiar-bancar. Alta este, că BNM nu deține detalii despre activitatea entităților bancare din regiunea (trans)nistreană provizoriu ocupată cu forța militară a Armatei 14 a FR, stat declarat prieten care a inițiat CSI, unde RM este parte. Dar soluții corecte (în cazul de față informaționale) totuși există. În Rapoartele anuale menționate ar trebui indicat că „**La BNM sunt înregistrate atâtea bănci**” sau „**BNM a eliberat atâtea licențe de activitate bancară**” și nici decum nu, că în RM ar există doar 15 sau 16 bănci (în funcție de dată concretă). O atare formulare este una preponderent dezinformatoare și secesionistă, ea mai mult dezorientează și descurajează utilizatorii de date bancare.

În teritoriul RM, provizoriu ocupat de către Armata 14 a Rusiei, activează 7-8 bănci neînregistrate încă la BNM (numărul acestora variază în timp). Evident, că într-un viitor nu prea îndepărtat acestea vor fi totuși legalizate, înregistrate.

Cu toate că **moneda națională, leul moldovenesc**, a fost emisă (cu mare întârziere – de 2-3 ani, abea la 29 noiembrie 1993) de aproape două decenii, până în prezent în toate documentele BNM ea este calificată greșit ca fiind „valută națională”. Acest termen este, așa cum am menționat și cu alte ocazii, de două ori greșit. Pentru toți utilizatorii din RM noțiunea de valută trebuie înțeleasă doar ca moneda altui stat, adică o „monedă străină”. La fel, pentru noi este greșita expresia „valuta străină”. Din punct de vedere al relațiilor valutar-financiare internaționale, **valuta pentru noi întotdeauna este străină**. Dacă admitem termenul în cauză, atunci ar trebui să admitem încă un termen greșit - „valută nestrăină”. Dar **pentru noi, repetăm, valuta este totdeauna o monedă străină**.

O problemă nouă (apărută în ultimii 2-3 ani) în domeniul avizat constă în faptul, că conducerea BNM (guvernatorul și cei patru viceguvernatori) au fost incluși în schema Alianței pentru Integrare Europeană/ AIE de repartizare/ partajare a funcțiilor importante din stat între componentele Alianței. Politizarea managementului superior bancar contravine, după noi, legislației (ce prevede independența acestei instituții), respectiv conduce la partizanat politic. Mai mult ca atât, după cum a menționat, în repetate rânduri, pe parcursul anului curent prim-ministrul R.Moldova, BNM poate fi suspectată în acțiuni de tip raider (v. „Timpul”, iunie 2012), evident în favoarea unei structuri politice.

Afară de aceasta până în prezent nu sunt încă confirmați doi viceguvernatori, care dpv formal sunt înantați de către guvernator. Conotația politică a conducerii BNM nu permite însă membrilor AIE să convină asupra candidaturilor respective rămase vacante (aproape 3 ani !). În acest sens pot fi puse la îndoială validitatea și caracterul economico-juridic al tuturor deciziilor „troicii” BNM (de până acum, cu un guvernator și doar doi adjuncți). Dacă cineva pentru un moment ar admite că „și așa se lucrează bine” (adică doar cu 2 vice-guvernatori), atunci ar trebui „să modifice legea sub situația existentă de facto”.

Tot aici mai există o problemă veche, nesoluționată „încă din secolul trecut”, cea a componentei Consiliului de Administrație/ CA. Legislația existentă conține norme, după noi, evident imperfecte, conform cărora CA constă doar din 5 persoane (guvernator și 4 vice-gubernatori). Dacă analizăm situația din lumea civilizată spre care noi tot tindem, atunci constatăm, că acolo organul suprem din această instituție este a). ceva mai reprezentativ (cu participarea a mai multor structuri) și b). mai numeros. După cum am menționat și în alte lucrări, în SUA, de exemplu, cărmuirea Sistemului Federal de Rezerve/ SFR (Banca Națională a SUA) constă atât din reprezentanți ai SFR, cât și din cei ai băncilor comerciale (băncilor ce nu fac parte din SFR), ai business-ului, ai sindicatelor, precum și din oameni de știință. Aceasta permite luarea unor decizii bancare echilibrate, decizii ce îmbină interesele tuturor părților și nu doar cele ale Băncii Centrale. Chiar și în România numărul membrilor organului suprem bancar este mai reprezentativ (9 persoane). În acest context trebuie în mod deosebit să subliniem faptul, că **numărul membrilor organului în cauză nu depinde de proporțiile economiei** (așa cum greșit ar putea crede unii). De exemplu, în Elveția organul respectiv este constituit dintr-un număr mai mare de specialiști, decât în SUA.

Constituirea CA din reprezentanții doar ai BNM nu contribuie la adoptarea unor decizii adecvate, echilibrate necesităților economiei naționale (în primul rând costul creditelor este exagerat). Așa dar, concluzia este una univocă și extrem de clară: se impune majorarea numărului respectiv până la, cel puțin, 7-8 membri. BNM ar putea fi reprezentată în CA de, cel mult, 3 membri, la care ar putea fi adăugați 2 reprezentanți ai Guvernului (de ex., câte un vice-ministru al economiei și al Finanțelor, responsabili de domeniile adiacente celui bancar), 2 reprezentanți ai științei, specialiști în domeniu (prof. sau conf. univ., dr. în științe la specialitatea respectivă) plus reprezentanți ai băncilor comerciale și ai oamenilor/ lumii de afaceri.

O problemă bancară majoră constă în faptul, că în organul suprem legislativ de mai mulți ani nu există nici o (!) persoană cu studii superioare bancare, care să cunoască „până la capăt” domeniul. (Încă mai bine ar fi, dacă ar exista mai multe atare persoane, care ar putea forma o **Comisie specializată parlamentară pentru problemele bancare**). Această „scăpare” evident nu ține de BNM, ci de conducerea partidelor, care luptă pentru putere. Aici s-ar impune modificări legislative ce ar prevedea, de exemplu, ca numerele impare sau cele pare din listele electorale să fie „acoperite” cu reprezentanți economiști (inclusiv specialiști în domeniul financiar-bancar) sau specialiști în drept. Astfel, s-ar garanta, ca cca 50% dintre deputați ar fi specialiști în domeniile economiei și dreptului, cele mai necesare activității parlamentare.

Nu excludem, că există deputați, care ignoră astfel de cerințe calificaționale și care cred că deloc nu-i nevoie de atare specialiști, ci doar de „voință politică” (și nu de pricepere profesională). Un atare mod de gândire reprezintă o eroare gravă. Drept urmare ne tot consolidăm pe același ultim loc în ierarhia socio-economică europeană.

BNM este o instituție prea închisă, ce nu comunică suficient cu societatea. Multiple „secrete” bancare sunt nejustificate aproape totalmente, sunt artificiale. În acest sens ar trebui ca angajații Băncii să studieze experiența altor state în domeniul dat și de urgență să se modernizeze substanțial, să recupereze timpul pierdut. În calitate de model (sunt extrem de multe modele atractive în acest sens) am putea aduce exemplul Canadei. Banca Canadei, probabil cea mai tânără din lista țărilor dezvoltate, în permanență publică (în primul rând în versiune electronică, concomitent în limbile engleză și franceză) o „infinitate” de informații și detalii pentru toți cei interesați din țară și/sau străinătate: specialiști în domeniu (cadre științifico-didactice), diverse instituții financiare (bancare și nebancare), structuri de business, potențiali investitori, oameni de afaceri, publicul larg etc. Secretele bancare, dacă-s cu adevărat secrete, trebuie să aibă în fiecare caz, o justificare profund argumentată și să nu fie subiective. Să se știe, ce daună ar putea fi

cauzată, în ce proporții, când și cui, în cazul în care potențialul „secret” ar fi „dezvăluit”. Secretul nu poate reprezenta moftul cuiva, pentru ca acesta să-și ascundă neajunsurile existente în baza monopolurilor informaționale deținute. Din experiența ex-sovietică se știe despre un fapt trist, că acolo, unde lucrurile merg prost sau extrem de prost, informațiile nu se publică. Și evident, te poți aștepta oricând la ceva rău (faliment, evoluție nefavorabilă sau crize, diverse conflicte sau fraude, ineficiență economică, pierderi valutare etc.). Caracterul închis al BNM negativ influențează efectuarea cercetărilor științifice, precum și procesul didactic. De asemenea, publicul larg nu poate aprecia calitatea deciziilor bancare în condițiile lipsei de transparență decentă. Toate secretele BNM sunt știute de funcționarii FMI, BIRD, BERD etc. Nu le cunosc doar cetățenii RM. Și atunci apare întrebarea firească: Ce este secret bancar și cine este în drept să-l cunoască?

De exemplu, nu-i clar, de ce structura rezervelor valutare internaționale a RM pe valute concrete (euro, dolari SUA, lire sterline, franci elvețieni etc.) este un indicator secret. Am putea înțelege China, care deține (în 2012) cca 1/2 din rezervele respective mondiale și care ar putea cumva influența „soarta lumii” în domeniu. Dar ce pericol și pentru cine reprezintă structura rezervelor (neseemnificative la scară mondială) în R.Moldova? Considerăm, că se impune **o lege** (detaliată) **privind informațiile bancare**, în care să se stipuleze toate „secretele”, cu argumentările de rigoare pentru fiecare caz („secret”) aparte.

Nu reprezintă un secret, că creșterea treptată a cotei monedei euro în rezervele monetare mondiale pe parcursul perioadei 2002-2012 (cu toate problemele financiare din ultimii 2 ani legate de situația din unele state UE) constituie până la 25-28%. De aceea dominarea exagerată a cotei dolarului în structura rezervelor valutare a RM, în condițiile când în retrospectivă rata de schimb dol./euro a evoluat în favoarea monedei europene, efectiv a echivalat cu pierderi enorme (de ordinul mlrd. lei). Gestionarea eficientă a dinamicii structurii rezervelor ar fi însemnat majorarea substanțială a valorii reale a acestora. Din momentul apariției monedei euro monopolul dolarului SUA în formarea rezervelor valutare internaționale ale țărilor lumii a luat sfârșit. În plan monetar a avut loc o trecere de la o lume monomonetară/ monopolară la una bimonetară/ bipolară. Reieșind din proporțiile economiei UE, care devansează pe cea americană, specialiștii estimează că raportul monedelor acestora (dol. SUA și Euro, în rezervele monetare mondiale) către sfârșitul deceniului curent va fi de 1:1. Cotele lor, conform estimărilor, vor consitui fiecare câte 40% din total.

Legarea monedei naționale în anul emiterii ei de dol. SUA a fost argumentată. Însă, după părerea noastră (expusă încă fostului președinte al RM în noiembrie 1998 printr-o notă specială) din 1999, sau cel târziu din 2002, după apariția monedei euro urma să fie „relegată” de moneda unică europeană. Din 2005, un argument în plus în favoarea acestei propuneri constituie și faptul, că Parlamentul RM în unanimitate a adoptat o decizie privind orientarea firească europeană a RM.

În acest context (al secretelor) considerăm necesar să mai menționăm, că secretizarea listei acționarilor băncilor comerciale înseamnă de fapt, direct sau indirect, ascunderea persoanelor cu venituri frauduloase. Nu-i clar de ce autoritatea bancară (BNM) se ocupă de așa ceva (sau nu poate rezolva problema, rezolvată demult în țările UE). Ar fi normală dezvoltarea acestora și nu ascunderea lor. (Supra)secretizarea trezește neîncredere, iar neîncrederea poate conduce la faliment sau, cel puțin, la rezultate proaste în domeniu. Unul dintre cele mai recente exemple de acest fel este cazul achiziționării băncii „Unibank”¹, cumpărătorii ei până în prezent fiind necunoscuți.

Rapoartele bancare (ale băncilor comerciale) necesită o restructurare radicală, din

¹ „Unibank” are un nou acționar care nu vrea să-și facă publică identitatea. – ECONomist, nr. 32 din 22 august 2012.

care să se afle situația reală, evoluția ei. Ce aflăm acum din informațiile privind acordarea creditelor pe sectoare, în care **industria figurează împreună cu comerțul**? Un utilizator începător ar putea deduce că ramura industriei beneficiază de „importante” credite din partea băncilor. În realitate însă se ascunde faptul, că majoritatea creditelor se acordă ramurii comerțului. Nu negăm importanța comerțului, dar economia noastră mai întâi are nevoie de ramuri producătoare, generatoare de bunuri și în primul rând de industrie. Aceasta ar substitui parțial importul acelor produse, care efectiv pot fi fabricate la noi (îmbrăcăminte, încălțăminte, unele produse alimentare, ale industriei constructoare de mașini etc.). Amintim, că industria textilă și a îmbrăcăminteii, cu 2-3 decenii urmă, a stat la baza progresului fără de precedent, a economiei Chinei.

În a.2009, potrivit datelor BNS, inflația a fost aproape de „0” (0,4%), dar dobânzile bancare au rămas „surde” și „mute”, nereceptive la o atare „realizare” economică. Ar trebui să existe o **elasticitate firească a mărimii dobânzii în funcție de inflație**. Fiindcă mărimea dobânzii este un indicator real, rămâne de văzut, dacă este oare credibilă valoarea unei atare inflații. Suntem de părerea, că în condițiile unor venituri mizerabile, cum este și cazul Moldovei, modelul de calculare a inflației oficiale urmează a fi revizuit.

O condiție importantă pentru buna funcționare a sectorului bancar o constituie „cantitatea și calitatea” legislației. La noi, în mare măsură, domină încă un nighilitim juridic: multă lume se conduce de dorința ca legile să fie cum spune zicala populară „scurte și clare”. Cu toate că dorința-i una înțeleasă, însă în cazul legislației este nefezabilă, chiar dacă avem „recorduri”: **„Legea cu privire la bani” ca volum constituie doar o singură pagină**. La capitolul vizat sunt multe, extrem de multe încă de făcut și refăcut. De exemplu, ca volum, legislația (o lege) economică, inclusiv bancară, a Canadei, dar nu numai, constituie cca. 100-150-200 pag. și cuprinde toate detaliile adiacente din (sub)domeniul corespunzător. Aceasta nu prevede instrucțiuni desfășurate (de câteva ori mai mari, decât documentul de bază), ce ar tălmăci documentul principal, iar legea are acțiune directă.

Activitatea de bază a băncilor este cea de creditare (activitate ce asigură anual 50-80% din profiturile instituțiilor respective) și este reglementată la noi doar de instrucțiuni și regulamente cu zeci de modificări anuale (efectuate în retrospectivă). În Austria, de exemplu, înainte de aderarea ei la UE (1995) a fost elaborată **Legea privind creditele (în volum de peste 400 pag.)**, în timp ce la noi aceasta lege încă nu-i elaborată, deși am propus-o cu două decenii în urmă. Considerăm, că BNM ar trebui să valorifice mai activ dreptul său de inițiativă legislativă. **Putem vorbi ca se încalcă legea doar atunci, când aceasta de facto există**. Existența legii „îngustează” avântul celor „de sus” și extinde posibilitățile/ drepturile celor „de jos” (adică, în cazul nostru, a băncilor comerciale, a agenților economici). De aceea într-un fel autoritatea bancară nu-i interesată în a-și reduce drepturile din proprie inițiativă, dar societatea este extrem de interesată în buna funcționare a proceselor economico-bancare. Guvernatorii și viceguvernatorii sunt oarecum persoane cu funcții provizorii, ei vin și pleacă, dar economia, activitatea bancară este un proces non-stop și pe termen nelimitat.

De asemenea BNM trebuie să se implice mai activ în lupta cu economia tenebră și activitatea frauduloasă din acest important domeniu.

Nu este clară poziția (argumentată documentar) BNM privind coraportul băncilor cu capital de stat și privat. Cea de-a doua criză mondială a arătat că „privații” nu pot salva situația, o pot doar complica și destabiliza. E necesară o cooperare eficientă dintre stat și „nestatali”, o proporție rezonabilă dintre cele două forme de proprietate, o coexistență dinamică. Una din cauzele crizei menționate a fost privatizarea excesivă, iar ieșirea din criză a fost posibilă doar cu intervenția masivă a statului sau cu etatizări importante (de ex., SUA, Marea Britanie, Islanda etc.). Uneori se repetă mecanic fraza cum că statul este

un gospodar prost. Dacă-i așa, atunci apare întrebarea firească: de ce atunci indivizii care reprezintă statul în S.A. primesc remunerări excesive (de zeci și sute mii lei lunar)? Doar pentru faptul că aceștea gospodăresc prost și îndreaptă S.A. în cauză spre faliment? Unde se mai plătește vârtos pentru acțiuni destructive? (Aici ne referim la S.A. în general și nu doar la sectorul bancar).

Pentru revitalizarea economiei și buna dezvoltare a ei, sectorul bancar urmează a fi completat, cel puțin, cu două bănci deosebit de importante. În primul rând ne referim la Banca de Dezvoltare și Investiții (bancă cu capital preponderent de stat). O bancă cu atare funcții există la nivel mondial (Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare/ BIRD, Washington), european (Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare/ BERD, Londra)¹ etc., regional și național (în majoritatea statelor). La noi în 1998 a fost adoptată o lege în acest sens. Însă până în prezent (după 14 ani !) ea nu-i pusă în aplicare. Aceasta ține de BNM, de Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor etc. Prin Banca de Dezvoltare (și investiții) ar trebui promovate proiecte de finanțare, proiecte investiționale la dobânzii (relativ) joase și pe termen mediu și/sau lung. Actualmente la noi majoritatea creditelor bancare sunt acordate pe termen scurt (și parțial mediu), la dobânzi exagerate, ce nu corelează cu inflația oficială. (Pe parcursul a două decenii nici o bancă nu a argumentat economic mărimile dobânzilor aplicate la credite).

În scopul asigurării construcției locuințelor, a dezvoltării infrastructurii, inclusiv a celei sociale, revenim la propunerea privind înființarea Băncii Ipotecare, cu capital preponderent sau integral de stat [4]. Realitatea Moldovei arată că „proprietatea privată” nu este în stare să soluționeze problemele țării, măcar cea a locuințelor. Multiplele fraude din acest sector (când populația încredințează banii destinați construcției locuințelor unor firme-fantomă), judecățile interminabile etc. doar discreditează autoritățile, conduc la mari pierderi pentru populație, în partea ce ține de investițiile acestora în construcția locuințelor (v., de exemplu, „Jurnal de Chișinău”, 19 iunie 2012 etc.).

O altă problemă extrem de importantă ține de sursele și modul de formare și completare a rezervelor valutare internaționale. În ultimele două decenii soldul balanței comerciale al RM este anual negativ/ deficitar. Mai mult ca atât, coraportul dintre volumurile exporturilor și importurilor oficial înregistrate este tot mai nefavorabil: la produse importate în valoare de un dol. revine mai puțin de jumătate de dol. SUA produse exportate. Și acest „business” extern se tot repetă din an în an. „Răul” se tot acumulează. Situația este extraordinar de alarmantă: nu avem ce exporta, fiindcă nu producem. Așa dar, dacă până la sfârșitul ultimului deceniu al sec. XX rezervele valutare efectiv se formau preponderent din împrumuturile externe (de la FMI), atunci în sec. XXI Moldova (BNM) este salvată de către cetățenii noștri, care activează în țările UE, Federația Rusă etc. Cadourile în cauză sunt însă epuizabile și poate chiar riscante (liniștitoare). În unele din aceste țări, în care activează mai multe sute de mii de cetățeni moldoveni, apar probleme destul de complicate, cea ce poate diminua mărimea „donațiilor” în cauză. Din motivele situației socio-economice grave, tot mai mulți emigranți de muncă moldoveni abandonează definitiv ideea revenirii lor la locurile natale.

Ținând cont de cele menționate mai sus, BNM de comun cu Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor etc. sunt datoare să identifice modalități de substituire graduală a „sponsorizărilor” respective valutare din exterior. În acest context este util să ne amintim despre consecințele crizei financiare regionale din 1998 și a celei mondiale din 2008-2009 asupra Republicii Moldova. Politica neadecvată a ratei de schimb promovată atunci a condus la diminuarea rapidă și nejustificată a mărimii rezervelor valutare internaționale cu peste 3/5, respectiv cu 2/5 (diminuarea absolută a constituit cumulativ cca 1 mlrd. dol.). Pentru a conștientiza acuitatea problemei ar fi util să

¹ Bănci similare există nu doar în Europa, ci și în alte părți și regiuni ale lumii – Banca Asiatică de Dezvoltare (Manila) etc.

încercăm să dăm răspuns la întrebarea: ce s-ar întâmpla cu rata de schimb a LMD și cu rezervele valutare internaționale, gestionate de către BNM, **dacă pe parcursul unui an ar fi încetate intrările de monedă de la cetățenii noștri aflați la muncă în alte state?** Menționăm încă o dată, că intrările în cauză sunt comparabile cu mărimea exporturilor înregistrate. Creșterea exporturilor, respectiv a încasărilor valutare, poate fi asigurată doar urmare a creșterii economiei și a calității produselor. Devansarea sporului exporturilor față de cel al importurilor este singura cale certă de a soluționa problema menționată.

În acest context considerăm util să menționăm, că până nu demult o parte din remitențe se foloseau în RM în calitate de depozite bancare. Însă în ultimii ani dobânda la aceste resurse atrase de bănci substanțial s-a diminuat. Ținând cont de faptul, că siguranța depozitelor bancare la noi și în UE este diferită, iar sumele asigurate a depozitelor bancare în UE constituie cca. 100.0 mii euro, iar în RM doar câteva sute euro, atractivitatea băncilor moldovenești este într-o scădere continuă pentru această categorie de depunători. Concluzia este evidentă: se impune de urgență majorarea substanțială a depozitelor bancare asigurate (pentru cazuri de faliment bancar etc.).

Instituțiile statului din sectorul financiar-bancar ar trebui să fie preocupate și de problema datoriilor publice. În special de convertirea împrumuturilor publice externe în interne. Aceasta ar majora veniturile nominale ale agenților economici și ale populației cu câteva sute milioane lei anual, respectiv ar crea o situație financiară mai favorabilă pe termen mediu și lung. Economia Moldovei nu ar fi atât de dependentă și influențată din exterior.

De cca două decenii procesul de creditare bancară se confruntă cu problema estimării valorii imobilelor puse în gaj. Aceasta se întâmplă din cauza unor discrepanțe semnificative dintre valoarea reală și cea documentară a imobilelor. După reforma monetară din 1993 nu a fost evaluată/reevaluată mărimea averii naționale în prețuri reale. Pentru diverse valori materiale au fost utilizați o serie de coeficienți artificiali, ce nu au avut nici o justificare economico-financiară. De aceea se impune efectuarea unei reevaluări totale în economia națională.

O problemă „cu barbă” reprezintă obiectivul principal al politicii monetare. În viziunea noastră, de 2 decenii acest obiectiv a fost și este formulat neadecvat. Mai întâi în calitate de obiectiv a fost prevăzută stabilitatea cursului valutar (a monedei naționale). Formularea în cauză a fost însă una extrem de evazivă (nu era clar, când obiectivul este realizat și când nu), iar rata de schimb a monedei naționale a evoluat în retrospectivă (mai ales în anii 1994-98) nefavorabil (și asincronic cu ratele de schimb ale monedelor țărilor parteneri comerciali ai RM).

Actualmente în calitate de obiectiv este „stabilitatea prețurilor” sau „în traducere” - „plafonarea inflației”. Într-o economie instabilă („ca frunza pe apă”), în care consumul final în proporție de cca sau peste 1/2 este satisfăcut anual din importuri și unde volumul producției autohtone este inferior produsului unei firme europene medii (de exemplu, „Petrom”), nu putem vorbi despre posibilitatea de a gestiona eficient prețurile, respectiv despre limitarea inflației (menținerea ei la un nivel rezonabil). Gestionarea/ plafonarea inflației ca obiectiv este bună pentru economii supradezvoltate ca Elveția, Norvegia sau Luxemburg (țări supraavansate și deja cu cele mai mari prețuri). Pentru noi acest obiectiv este tot atât de realizabil, cum ar fi absolvirea unei instituții de învățământ superior pentru un elev din clasele primare (obiectiv evident atractiv, dar peste mărimea putințelor). O creștere a inflației pe termen mediu și lung va fi cauzată și de salariile mici (de cca 300 dol. pe economie), care vor trebui să evolueze. Afară de această, creșterea prețurilor la produsele alimentare, inclusiv în RM, aflată în condițiile unui deficit enorm de apă, de asemenea este inevitabil. Menționăm, că prețurile înalte la credite, la rândul lor contribuie la menținerea „spiralei inflației”. În situația, în care peste 95% din resursele energetice consumate de economia R.Moldova sunt de import, iar energia este o resursă universală

(adică, în final, direct sau indirect, influențează prețurile tuturor produselor), limitarea creșterii prețurilor (inflației) poate fi atinsă doar prin contrafacerea informațiilor despre creșterea prețurilor (cine poate garanta corectitudinea indicatorilor publicați oficial din acest domeniu?). Dacă mai adăugăm aici și partea tenebră a sectorului (**prețul 1 kwt/h în R.Moldova pentru utilizatorii casnici este cca de trei ori mai mare decât, de exemplu, în regiunile vecine – Cernăuți, Odesa, Vinița**), atunci problema gestionării prețurilor se complică încă mai mult.

Așa dar, considerăm, că în calitate de obiectiv realizabil și extrem de util ar trebui să fie **gestionarea (plafonarea) dobânzilor bancare**. O economie cum este cea a R.Moldova (bazată pe vânzarea produselor de import contra banilor câștigați și trimiși la noi, în volum de cca 1,5-2 mlrd dol. anual de cei cca 700,0 mii cetățeni aflați la muncă în alte state) are nevoie de credite mai ieftine (și pe termen mediu și/sau lung), de credite investiționale. Fără o monitorizare eficientă a evoluției ratei dobânzilor bancare nu putem vorbi despre o dezvoltare durabilă, stabilitate, stopare a depopulării localităților, despre o creștere a veniturilor bănești a populației, crearea locurilor de muncă, diminuarea sărăciei, despre lichidarea subconsumului și subnutriției, despre reducerea morbidității și mortalității etc., adică despre abandonarea ultimului loc în Europa ca nivel de dezvoltare.

În repetate rânduri, de aproape două decenii, am menționat necesitatea emiterii unei bancnote de hârtie cu valoarea nominală de 2 sau 3 lei. Aceasta ar facilita circulația monetar-marfară, inclusiv în cazurile prestării unor servicii.

Ultimul loc în Europa, loc ”privatizat” de R.Moldova, nu este o glumă ci o realitate tristă și suficient de veche. Banca Națională este un organ important, care poate și trebuie să influențeze lucrurile în bine. Atunci când lucrurile merg prost, în țară nu prea este loc de laudă, de succese. În presă începând cu anii 1990-ci se tot publică aprecieri ale unor înalți demnitari din străinătate, care după vizitarea celor mai mari beciuri și vinoteci din lume favorabil apreciază diverse procese socio-economice din R.Moldova. Unii conducători de la noi fac trimiteri la astfel de aprecieri, folosindu-le drept argument pentru a comunica societății noastre că lucrurile merg bine. Părerea noastră este că „laudele” demnitarilor străini la adresa Republicii Moldova, oricare n-ar fi acestea, trebuiesc tratate doar ca un compliment al unor diplomați, oameni educați, care fac declarații plauzibile după degustații plăcute.

BNM dispune de suficiente pârghii și mecanisme pentru ca împreună cu Guvernul să fie efectiv responsabilă de situația din economie. Dar dacă consideră că ceva lipsește, nimeni n-o poate încurca să-și creeze aceste posibilități.

În materialul de față au fost expuse doar o parte din multitudinea de probleme existente, respectiv soluțiile corespunzătoare adiacente. În realitate numărul problemelor actuale ce necesită rezolvări cât mai rapide, este cu mult mai mare. Reacționarea adecvată (nu însă încercarea de a demonstra contrariul) la cele abordate ar putea contribui benefic la ameliorarea situației economico-financiare extrem de complicate din Republica Moldova. Abandonarea ultimului loc în ierarhia europeană necesită eforturi comune ale tuturor structurilor publice, inclusiv ale BNM.

Referințe bibliografice

1. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. Dicționarul explicativ al limbii române/ DEX. București, 1996, 1192 p.
2. Acte normative cu privire la probleme economice și bugetare, 1990-1992: Legi și hotărâri adoptate de Parlament. Decretele Președintelui Republicii Moldova. Vol. 1, Chișinău, Universitas, 1992, 356 p.
3. Rapoartele anuale ale BNM, 2001-2010. Chișinău.
4. Patraș Mihai. Apariția băncii ipotecare – deziderat al schimbărilor. – FinConsultant, nr. 4, 2005.